

This project is co funded by:

European Union

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

Irish Aid

An Roinn Gnóthaí Eachtracha agus Trádála
Department of Foreign Affairs and Trade

Supporting Inclusive Dialogue at a Challenging Time in Turkey

NEW POLITICAL DEVELOPMENTS, THE KURDISH PROBLEM AND THE NEAR FUTURE

Ali Bayramoğlu

December 2018

FOREWORD

This report was prepared for DPI by Ali Bayramoğlu. The author is a distinguished writer and political commentator. He is a member of DPI's Council of Experts and a former member of the Wise Person's Committee in Turkey.

This assessment paper analyses the possible effects of the March 2019 elections on the political system, with particular reference to the reorganisation and institutionalisation of the state, and the trajectory of the Kurdish issue within this framework. The author argues that due to the securitization of Turkey's dominant political discourse, the March 2019 local elections will be dominated by a discourse of besiegement and will unlikely produce a change in power due to the strategic interdependence of the AKP and MHP, and the current ideological unity of the two parties. The report goes on to detail the institutionalisation of the presidential regime and its consolidation of power in recent years and to investigate the driving forces behind the formation of this 'new political sphere' as the basis for understanding current political developments, predicting their outcomes and evaluating the internal dynamics of the Kurdish issue.

The possibilities for a resolution of the Kurdish issue in the context of both current political dynamics with Turkey and regional developments, particularly in Syria, are then considered. The author suggests that a possible return to the resolution process is more likely to result from these regional dynamics. He concludes that unless the Kurdish issue is resolved at source it will continue to be a decisive factor for the political order, equilibrium and trajectory of the Turkey today as it was in the past.

DPI wishes to thank the author for these insights. The views and opinions expressed in this assessment are his own and do not necessarily reflect the official position of DPI.

Kerim Yildiz

Chief Executive Officer
Democratic Progress Institute

Introduction

Turkey has been going through what may be called a marathon of elections, comprised of six parts: it started with the presidential election in 2014, continued with the general elections of June and November 2015, and then came the 2017 referendum as well as the presidential and general elections in 2018. At the same time there have been developments which have consolidated the securitarian, militaristic atmosphere such as the new, authoritarian constitution, the urban uprisings of July 2015 in the Southeast and the end of the resolution process, the coup attempt of 2016, the first Syrian operation against PYD in 2016-17 (Jarablus) and the Afrin operation of 2018. These have altogether served to indicate a great shift in the political axis.

Recent political developments in Turkey have unfolded around four main areas, all of which have their origin in the above indicators.

These developments are: a) The local elections of March 2019, b) Heightened tensions in Syria centered around the east of Euphrates, where the Kurds govern under the patronage of the US, c) The attempts of the new political order to become institutionalized and d) Authoritarian practices, such as investigations targeting past societal events like the Gezi events of 2013.

Based on the above indicators, in this assessment we will look at the potential effects of the March local elections on the political system and trajectory; the relationship between the new executive order, main political axes and the Kurdish issue; and the trajectory of the Kurdish problem within this framework.

1. MARCH LOCAL ELECTIONS AND THE POLITICAL EQUILIBRIUM

The local elections in March 2019 are important in many aspects.

The end of the elections marathon and what this means

First among these is the fact that Turkey is finally going to leave behind the elections marathon, which will have consisted of 6 elections in 4 years, with an average of 1 election per 8 months. Barring any exceptional circumstances, after March 2019 there won't be any elections until 2023. A critical question at this juncture is whether Turkey will be free of a pragmatic, everyday kind of political rivalry and nationalistic-populist pressures as a result of such a long period of time without elections; and also whether AKP and MHP's mutual needs from one another will continue as they are. As we will discuss later on, the People's Alliance between these two political parties goes beyond a relationship of mutual benefits or necessities; it is also ideologically motivated, and is dependent on some factors that are above the distinctions between political parties. Considering this, it does not seem likely that the relations between AKP and MHP will deteriorate after the local elections, and that the political atmosphere will take a turn toward normalization. Five years is a long time, however, with plenty of opportunities for both internal and external developments to take place, it would not be wrong to assume that the new political occurrences may cause the nationalist front to become less rigid.

Possible election results

Compared to previous elections, no great change in the political equilibrium is expected to come out of the March elections. According to polls and observations, there is an inevitable drop in AKP votes compared to the general election, but considering that there has been such a gap between AKP's performance in the local elections and the general election since the beginning, this drop does not reflect a significant change in the political state of affairs. AKP's average performance in the local elections is around 40 percent, and it is expected to perform 1 to 2 points beneath that average in the coming elections.

The importance of these local elections was that even though no great shifts in vote percentages were going to happen, based on the 49-51 percent division of votes between the opposition and the ruling power in the last election, and also as a partial result of the economic crisis and the dissatisfied sections among the conservatives, it was discussed whether AKP would lose metropolises with symbolic importance such as Istanbul and Ankara. The disagreement that occurred between AKP and MHP a few months ago regarding the possibility of a general amnesty, and the resulting showdown did lend strength to this discussion. However, some time ago the People's Alliance came back to life and MHP announced that it would not nominate any of its own candidates in Ankara, Istanbul and Izmir, which is in AKP's favour. As such, it seems very unlikely that the ruling party will lose these cities, Istanbul in particular. Therefore, the local elections on 31 March probably will not witness even symbolic changes in power.

A map of electoral sociology

Indeed, public opinion polls indicate that in terms of electoral behaviour, an identity-based polarization still prevails. The conservative front is upheld by the grand narratives of the right with an emphasis on nationalism, a discourse of threats/dangers/survival, and the attempt to hold on to the gains made by the social base as well as the construction of a new order centered around a "conservative-authoritarian republic". What holds these together are the dual foundations expressed through the People's Alliance, identitarianism and nationalism. Turkey's March 2019 local elections will most likely take place under the pressure of a discourse of being besieged. It would not be surprising to witness in March that the general atmosphere is not that of an election about local administrations and administrators, but that of a general election where the tendencies of social groups to preserve and expand their political field come into play. There will be a confrontation between the "danger-survival" discourse and the "risk of becoming authoritarian" discourse, as well as the "modern republic" project and the "conservative republic" project, all of which will contribute to a struggle for field control within this framework. Indeed, the opposition and its

supporters see this election, like all other elections, as an opportunity to make a breach in AKP's rule, while the ruling bloc sees the local elections as a new social confirmation of their discourses and policies, as well as a tool of consolidating power.

2. THE NEW ORDER'S MOVE TOWARD INSTITUTIONALIZATION AND RELATIONS OF POLITICAL POWER

The new state organization

The move toward institutionalization of the new presidential regime is chief among the developments that occupy the Turkish political agenda, and one that closely affects all political topics, including the Kurdish problem. In our August 2018 report titled “The Beginning of the Presidential Era and Turkey’s Future”, we briefly analysed the first steps taken after the June 2018 elections. To recapitulate, “some constitutive elements of the new structure are, at first sight, as follows:

- The system of institutional checks and balances has lost ground to political will, and political will is concentrated in one single person.
- The political will and politics are dominant above all other areas and structures, and to this end, all institutional or sectoral autonomy is decimated.
- The traditional separation between the state and politics is completely abolished.
- As evinced by the examples of the Ministry of Foreign Affairs, the Armed Forces and the Central Bank, all established traditions and institutional customs are abolished, from the definition of the staff configuration to the criteria for acceptance and promotions.
- All decision processes in all of their aspects are directly controlled by the presidential organisation and the president himself, without parliamentary supervision or filtering institutions...”

The balance sheet on the recent past and steps taken will provide a general idea about the scale, quality and structure of the transformation.

Accordingly, 959 items of Turkish legislation (laws and decree-laws) have been overhauled, with amendments of wording and content in 520 of them. The number of amended articles of law is 4438, and the number of abolished articles of law 1620.

The new executive organization is comprised of 4 main bodies under the presidency.

The first body is “The Department of Administrative Affairs”, consisting of four directorate-generals that will oversee legal, personnel, security and logistic affairs. The second body consists of nine policy boards.¹ Their duty is to make policy suggestions in the direction determined by the president, to develop those suggestions that are deemed to be appropriate, to commission relevant public bodies and institutions with the implementation of these policies, and to monitor and oversee the implementation of these policies by the ministries and institutions to see whether they are following the president’s programme, as well as to report to the president about all of these steps. The formation of such boards as these, which would make suggestions, develop strategies and oversee implementation, is a new development for the Turkish state tradition. The interesting thing about this arrangement is that there is an overlap between these boards, and the 16 ministries comprising the third body. The third body needs to be mentioned within this picture of overlap and confusion. The four offices defined as the executive and investment units as per the policies determined by the president, especially the Office of Finance and Investment, further add to this confusion, at least in terms of definitions. It may be said that the president’s attitude and actions will determine the actual division of labour as well as authority between these three bodies. However, this runs the risk of feeding into mechanisms of arbitrariness and personal choice. The existence of these separate bodies with similar powers, without a defined institutional or hierarchical relation between them, which may serve as alternatives to one another and which may, indeed, be used by the president to this end, all of which are separately connected to the president through different channels, pose a question yet to be answered.

¹ These are, respectively, 1) Board of Science, Technology and Innovation Policies 2) Board of Educational Policy 3) Board of Economic Policy 4) Board of Security and Foreign Policy 6) Board of Legal Policy 7) Board of Culture and Art Policy 8) Board of Social Policy 9) Board of Local Government Policy

The appointments made to the Presidential Policy Boards during the month of October demonstrate the interesting tendencies surrounding the problems at which we hinted.

A part of these appointments are in the nature of handing out service pay (“*ulufe*”), favours and remuneration for loyalty. Some singers, movie actors and actresses, popular historians, partisan trade union leaders, and some people who have personally served Erdoğan have been appointed to these boards within this framework. In some of these boards such appointments are very widespread, and thus it is unavoidable that these boards will serve only a symbolic function.

At the same time, there are some appointments which are also based on loyalty, but which also take into account political benefit in terms of the president’s manner of government. Through these rules, the existence of different tendencies or groups surrounding the presidency is ensured, one against the other. For instance, some former ministers and advisers such as Cemil Ertem, Yiğit Bulut and Nihat Zeybekçi, who keep a certain distance from some rules of the market economy are among the prominent members of the Board of Economic Policy.

The most important and noteworthy tendency among these is the quest to create an alternative to the traditional structure of the operation of the Turkish state, and an attempt to create a new “texture” for the state, so to say. There is an abundance of data and examples on this subject. “The Board of Security and Foreign Policy” is the addition of the function of formulating new strategies and policies to the organization of the Ministry of Foreign Affairs, itself already one of the most efficient and powerful bureaucratic structures in Turkey. Until recently it was a state tradition for the president to choose even foreign policy advisers from among the ranks of the Ministry of Foreign Affairs, and to work in close collaboration with the Undersecretary of the Foreign Affairs. Now, the president has formed a body which can potentially substitute for or replace the Minister or the organization of the Foreign Affairs in terms of formulating foreign policy, and has filled it with people from his close circles who are loyal to him. The same is true for “The Board of Legal Policy”. It’s important to note that the recent spate of bureaucratic appointments in Ankara has created a rift between the old and

the new bureaucrats, and that there is considerable dissatisfaction felt on this account.

The construction of a new state means not just the transformation into the presidential system, but also the disruption of the institutional structure and the balance of the existing state organization, and the elimination of all custom and tradition.

There are other examples to such new regulations apart from the boards. Most important among these is that the positions of the undersecretary and the deputy undersecretary have been removed from the ministries. Undersecretaries were the top figures within the bureaucracy of the ministry, and as civil servants, they used to be the point of connection between the ruling power and the state officials. Only after the undersecretary had signed something off would the minister approve it. Even though undersecretaries often came and went with the new ministers during the parliamentary era, their experience of the ministry affairs meant that in terms of institutional memory, they were the upholders and representatives of continuity. In terms of form, the role played by the undersecretaries of the Foreign and Interior Ministries with regard to the state order and mechanisms of political decision was especially significant. The new regulations have done away with this memory and continuity. The role formerly occupied by the undersecretaries has been given to deputy ministers, who are members of a political party just like the ministers themselves. These regulations are an important sign of the party-state mentality, as well as the loss of balance in inter-institutional relations.

Another important example in this regard has to do with the appointment of high-ranking public officials. Former criteria indicated by rule and custom in appointments to critical ministries and positions, such as those pertaining to class, occupation or faculty, have been eliminated. The president can now appoint anyone he likes to any position he likes without any regard for any criteria. Similarly, the criteria of having served for 10 years, which was formerly a prerequisite for high-ranking officials, has been decreased to just 5 years. The term of service of high-ranking bureaucrats is now dependent on the political power. Their term of service is as long as that of the president, even though it is

technically possible for them to be removed from their positions prior to that. In this way, a total change of personnel within the state with each new president is stipulated.

In this new state organization, intermediary decision and monitoring categories within the bureaucratic and administrative order are minimized, and all intermediary actors are redefined as line officials acting under instructions. This new organization is in line with the new constitutional order, which is based on the *de facto* unity of powers, party-state unity and a leader-centered regime.

The fourth body of this new order is comprised of those institutions under the presidency. The most important of these 10 institutions, most of which are from the parliamentary era, are: The State Supervisory Council, Directorate of Religious Affairs, Directorate of Communications (newly established), General Secretariat of the National Security Council, Directorate of National Intelligence Organization, Directorate of Defense Industry and Turkey Sovereign Wealth Fund.

Institutional structure, political power and social relations

The reasons and roots of this state organization and institutionalization are as important as the philosophy behind all of it, and they have to do with existing political tendencies as well as balances. A fitting and realistic way to portray this relationship would be to do so through the two visible supporting elements of Turkey's dominant, state and ruling power-centered political mentality.

The first supporting element is Erdoğan's policy of what can be termed as "building a conservative republic", which started out as an attempt to modify the "modernist republic" via equalization and transformation, and which later (at the moment of fracture) chose to recreate the same model using the same schema, only with different dominant groups.

The second supporting element is the formation of an anti-politics, anti-restoration, securitarian discourse in accordance with the state's attempts at consolidation; one which came into existence as a conjunctural yet also

constitutive element within the context of the coup attempt of 2016 and the developments in North Syria.

Each one of these elements plays an important role in Turkey's political state of affairs. However, the truly constitutive factor is the intersection, overlapping and mutual support between them; and the fact that each of these variables is dependent on the others. This situation is explained by the the fact that "modernist" and "conservative" antagonist actors need each other to exist. For the military-nationalist-modernist political groups, Erdoğan is a symbol of integrity and coherence against current crises and the threats they perceive in both domestic and foreign politics; from their standpoint, his political significance is indispensable. After the coup attempt of 15 July 2016, conservatives, especially Erdoğan, have come to depend on traditional state actors a great deal. Nationalist-statist authoritarian policies are where they intersect. In this specific context, the tensions created by Erdoğan's identity politics takes a back seat.

The social aspect: The conservatives

To get back to the topic of the construction of a conservative republic as a supporting element, a great deal has been written on the relationship between Erdoğan and the conservatives in previous assessments.² There are three aspects to the policies regarding the construction of a conservative republic: 1) The expansion of the conservatives' sphere of life and existence - in other words, identity politics;³ 2) An understanding of democracy that is limited to elections;

²Ali Bayramoğlu, <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2018/09/Ali-Bayramoglu-August-Assessment-2018-WEB.pdf>, ss 37-40

Ali Bayramoğlu, <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2014/10/NewPoliticalEquilibriumTheKurdishQuestion-3-languages.pdf>, ss. 86-89

³ With regard to the expansion of this sphere, the following remarks made by İnel on lifestyle criteria are of particular interest:

-Religious symbols and clothing (especially the hijab) is no longer an obstacle for becoming a state or public servant... -Courses on religion occupy more place on the curriculum, the number of religious high schools have increased. - The Directorate of Religious Affairs has an increased place and effect on the cultural and social world of the youth..." Ahmet İnel, "Un nationalisme religieux compatible avec la laïcité alla turca", in "L'essor des nationalisme religieux", 2018, p. 55

one which is built on majoritarianism and the absolute identification among the leader, politics and the masses; 3) An order based on “loyalty, hierarchy and obedience” which in turn protects these two structures, holds all power and is based on the hegemony of politics.

The relations between these three aspects indicate the sociological foundations of the authoritarian structure; or to explain it in the other direction, they indicate the political functions of the expansion of conservatives’ sphere of life and existence.

The political function is the shield of protection resembling traditional familial relations in its dependence on loyalty and belonging, a shield created by Erdoğan through the identification between him and the people he represents (the national will manifested in one person). This shield is at work at the level of Erdoğan’s identity politics, his mode of government and also at the level of the struggle for power, which is not free of risks nor abuse.

The sociological function is for the nationalist, centralist, majoritarian order dependent on the will of the leader to help expand the conservatives’ sphere, and to protect the primacy of this sphere against other groups. This state of affairs, where the ruling power’s political ideals and ideological need for survival intersect with the conservatives’ instinct for protecting their own expanded sphere, has been the case since 2013, when a “break” in AKP’s policies took place.

The authoritarian order’s legitimacy is majoritarian, and it depends on elections and electors;⁴ populist policies redefine the nation to include only some social groups. All of these mean that society is restructured along the lines of new values and hierarchies. It is clear that Turkish populism is the connection among

The following items should be added to Insel’s list on the expansion of the conservative sphere: the solidarity policies targeting the middle classes, strong social policies, the transformation of value hierarchies and official discourse in the press with the establishment of conservative dominance, the dominance of conservative actors and their enabling in large-scale contracts and local government investments, class-based policies, and the restructuring of all state cadres from education to health along the lines of identity and loyalty.

⁴ Ahmet Insel, <http://www.birikimdergisi.com/haftalik/9263/secimli-otokrasilerde-secimler-tuzak-midir#.XBvWS3BK5w>

the new ruling bloc, the tendencies of the conservatives, Erdoğan's political pursuits in the recent past and his government ideals.

In addition to these, the natural causes of the intersection of the sociological and the political functions must also be considered. The nationalist tendencies of right-leaning social groups as well as their understanding of democracy as a pragmatic tool for expanding the sphere of their own community⁵ creates an atmosphere very amenable to a discourse of danger and threats.

The political aspect: Formation of a new sphere

What does the historical political alliance, or to be more accurate, the new ruling bloc, which is the second supporting element of the political transformation, represent? Who formed it, how and why? It's a good idea to look at the answers to these questions in detail. They are important in understanding current political developments, predicting their outcomes, and especially in evaluating the Kurdish problem in terms of internal dynamics.

A naked fact about Turkey's current period is the formation of a new political sphere, by which we mean an "umbrella system" which surrounds a multitude of actors, and which has a common sensibility and even language. This sphere has a shared, common function like every social-political system there is, but it also contains alliances, divergences and conflicts which are based on this commonality, and which instrumentalize it and feed on it. The first serious indication of this was revealed in 2015, with the changing Kurdish policy of the political power and the state, and after the coup attempt in 2016, with the vacuum and new political balances that emerged.

This formation was thoroughly consolidated following the 2018 elections. Today, this sphere has a guiding, even constitutive role in political decisions, discussions and hierarchies. At the same time, fundamental political discussions, the main axes of conflict with regard to current politics are formed within this sphere; or, conflicts and discussions occurring within this sphere constitute the main axes of

⁵ Ali Bayramoğlu, <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2018/09/Ali-Bayramoglu-August-Assessment-2018-WEB.pdf>

conflict in political life. The actors within this sphere are conservative-nationalist-statists who have adopted a new language and a new stance. They include AKP, MHP, and IYI Party, as well as various institutions, groups, persons and nationalist sensibilities which represent the state tradition in various forms.

When known political actors come together to form a new sphere of movement, the general tendency would be to see this as a reshuffling of political cards under the new political circumstances, and new alliances along the lines of the People's Alliance. However, this new political sphere implies a much more advanced, comprehensive and permanent state compared to known forms of alliance. It is necessary to evaluate such political spheres, which act hegemonically and contain a multitude of actors as well as complex relationships, as something distinct from the ordinary, pragmatic relationships between political parties. Great conjunctural differentiations, changes in regional and national political balances experienced in conjunction with new political and international events, political reflexes triggered by these, attempts at conformity, anxieties, expectations all play a definitive role from this standpoint. Such variables shuffle not only the profit cards of political parties, but also the strategic-historical cards pertaining to political totalities and ideologies.

Indeed, there are two important issues or political entries explaining the formation of this new political sphere.

The first is the system's reaction to the gains made by the Kurdish political presence, in particular by PKK-YPG, in the Middle East, and the survival-oriented, anti-Kurdish (with regards to the movement) political sensibility created by a lack of policies or insecurity and anxiety in the face of these gains. Just as the dominant Kurdish policies of the resolution process symbolized the new vision of Turkey in those days, today's new Kurdish policies, around which a lot of different actors coalesce, also represent and support the new and official definition of today's Turkey.

The second issue has to do with the effects of the heavy trauma suffered by the republic's state order in 2016. The unprecedented scope of the vacuum created within the state by the coup attempt, which is often overshadowed by the purge policies and the heavy consequences of the emergency regime overstepping its

bounds; the institutional failure, or in other words, this great crisis implying collapse, played a constitutive role in the formation of this new political sphere. The main reason different or even antagonistic actors are able to meet within the same sphere is that they want to fight against the perpetrator and the threats represented by the outcome of his actions. These actors also need one another and rely on one another's existence in order to replace the vacuum.

Against these two concurrent issues, the military headquarters, nationalist cadres within the state, "white" nationalist groups, former nationalist-statist politicians in their new roles as advisors and ministers have banded together by means of open or secret, known or unknown, planned or reflexive relationships and methods. The main connection between these actors, in addition to secondary issues such as mechanisms of political profit and power-sharing, is a wave of anti-liberalisation which may be described as "survival anxiety-threats-danger", and a controlling and securitarian point of view which perceives even the political sphere within the country as a source of threat.

It is necessary to look at today's debates, such as the state's restructuring, not only in the context of the personalization of the state, the search for loyalty and the partisan order (all of which are for certain, and form the other side of the coin), but also with regard to these attempts and exchanges aiming to repair the vacuum within the state, to recover the center and centralism, and to go back to the old way of things where state-society relations and the Kurdish policy is concerned. The presence of a multi-actor "statist state restoration operation" behind the current political developments we experience is more than a possibility. Political measures of questionable legality, arbitrary political employment of the executive power, even the path to the new constitution – that these relationships and anxieties lie beneath all of these things, is a claim that needs to be seriously considered.

It is not surprising that such a new political sphere and its actors are establishing a political hegemony over the political system using various methods. Opposing actors are either crushed by this "pressure" or they fade into obscurity.

For a long time since the elections, the main opposition party has been almost completely absent from the political scene. The post-election political agenda of

CHP consists of inward-looking items such as Muharrem İnce's attempt to hold an extraordinary convention, the matter of the Quran in Turkish and pursuit of discipline within the party. Because of internal and external pressures, HDP has been pushed to the sidelines of the political agenda, if not of the political equation.

In fact, all critical and decisive political debates within politics since the elections, as demonstrated by the examples of the general amnesty, Pastor Andrew Brunson, the students' oath and so on, is taking place between AKP and MHP, with IYI Party trying to join in.

In this framework the debates between AKP and MHP, their differences in opinion and their decision not to participate in the local elections of March as the People's Alliance all indicate the fact of their rivalry within this hegemonic sphere we underlined, rather than the end of their alliance. Indeed, these debates are generally about a rivalry pertaining to matters of "administration". From this standpoint, three aspects regarding the relations between the two political parties may be underlined: 1. Populist competition; 2. Competition to have more say over the political trajectory and discourse; 3. Partial ideological differentiation regarding the acceptable amount of nationalism and faith (indicators of the essence of this matter are Erdoğan's sensibility regarding the religious emphasis on the absolute connection between victims and amnesty/forgiveness, and MHP's insistence on emphasising Turkishness, a standpoint that also contains an anti-Kurdish perspective). At the same time, securitarian state policies, an allergic reaction against the Kurdish movement, purge policies and the restructuring of the state do not cause any considerable ideological or political rifts between the two political parties; nor do they cause any conflict, not even on issues of power-sharing. Indeed, a while ago tensions rose between the two parties because of the issue of general amnesty; after a while, however, they decided to act together for the local elections. The speech MHP leader Devlet Bahçeli gave on the day he announced that they would support AKP candidates in metropolises in the local elections was quite symbolic in that it had a very formal tone, sounded like a National Security Council declaration, and emphasised the political reasoning analysed above:

“With the excitement of the sovereignty of the national struggle, the Turkish Republic has entered its third phase. On 9 July 2018 the new governmental system’s cabinet of ministers was announced by Erdoğan and thus, the Republic of Turkey began to be governed by the presidential system. This is a milestone. The new system of government will rescue Turkey from the chains holding it back. The enemies of Turkey are forever gathering strength and searching for our weaknesses. The Republic’s government system must develop and grow mature to the fullest degree. Turkey’s reaching its 2023 goal directly depends on the consolidation of the powers of the Presidential system of government. This system is the success of the Turkish people. The government system was changed by the People’s will and desire, without any prompting or oppression. We do our own job. We resisted the coup attempt of 15 July on our own. There is no going back from the new system of government. All of Turkey’s issues, demands and requests will be resolved within this framework. The adaptation of the country’s government to the presidential system is steadily ongoing. Thank God the inoculation has taken hold. Our greatest wish is for the local elections to yield reasonable results that are favourable to expectations. If any occasion arises on 31 March for those looking to revenge 24 April, that would mean great risk and danger. The signs for this situation are evident even now. If no measures are taken, the new system will receive a mortal blow in its first steps, and the legitimacy of the government will be questioned. Turkey will fall into uncertainties. The alliance of contempt, which base their hopes on the street, is waiting for the right moment to stab Turkey in the back.”

“The alliance between AK Party and MHP may end, and if that happens, Turkey will have opportunities for liberalization once again, including the possibility of a new resolution process” – unfortunately, such expectations stem from the hopelessness and restriction of the current situation, rather than any grounds for

actual hope. The general trend of strictness and authoritarianism, for which the Kurdish problem is a justification, is what holds the current alliance together.

3. THE KURDISH POLICY AND ITS NEAR FUTURE

How does this situation affect the Kurdish problem? In a state of affairs where authoritarianism is of the essence, what are the possibilities for a resolution and a return to politics with regard to the Kurdish problem? These questions are crucial and inevitable in such conditions as those delineated above.

This is the paradox: Despite the tendency to exclude it from the political sphere, the Kurdish problem continues to be the main constitutive element of political life both internally and externally. It is important to remember that this is not just a paradox, and that this indicates the problem's high potential of becoming political.

At the same time, at least for the short term and within the constrictive atmosphere of current internal dynamics, and also considering the securitarian steps undertaken by the alliance regarding the Kurdish issue (steps which have partly yielded results), it is more likely that the possibility of a return to the resolution process is initiated by the external part of the now regionalized Kurdish problem. A new equilibrium in Syria, pressures and sharing as well as Turkey's limited field for military manoeuvres might provide Turkey with the chance or necessity to take new steps inside its borders.

Taking this into consideration, it is necessary to take a close look at the role played by the Kurdish problem within Turkey's new order.

It is obvious that since the resolution process ended in July 2015, Turkey has depended on policies of force and security both internally and externally, and this situation is presented in a vocabulary of success to the general public. Looking at the field with the ruling power's aims and methods in mind, it is possible to say that military success has been achieved, at least in terms of the ruling power's own expectations. New technological possibilities, devices and weapons, the counterproductive results of the trench politics with regard to Kurds and cities - all of these acted against PKK and caused it to withdraw in Turkey in the past three years. At the same time, the pressure applied to legal Kurdish representation on every level restricted the sphere of legal Kurdish

politics and caused the Kurdish problem to become marginalized in the eyes of the general public. Relative success was attained in Syria as well. Turkey entered Syria's territory with its Olive Branch and Afrin military operations, prevented the formation of a Kurdish belt that would reach to the Mediterranean Sea, and pushed PYD from the west of Euphrates to its east.

However, this is only one side of the coin. On the other side is the PYD. In Syria, PYD has made gains that it could not have dreamt of prior to 2011, and it controls around one third of Syria today. The relationship and partnership it established with the US contributes to its aim of becoming legitimized and taking roots. It is an incontrovertible fact that there is an absolute relationship between PYD and PKK. As things currently stand, Ankara has restricted PKK's area of movement within Turkey's borders and established its own dominance over the territory. However, the very same PKK has gained control of a large territory just to the south of Turkey and east of Euphrates via PYD and under the protection of the US. The Turkey-based Kurdish movement has established dominance over a territory right next to Turkey, where it is difficult for Ankara to make a full-scale military intervention because of the preponderance of American and French military bases. This territory may gain higher status in the future, provide a zone of attraction for Turkey's Kurds, and have an overall effect on Turkey's Kurdish regions.

As such, it has to be understood that claims of "success" or "military success" have limited application. Indeed, the flowing water has taken its course, figuratively speaking, and it has flowed from the north to the south. Cornered in Turkey, the organization is gaining in power in Syria, and Turkey's Kurdish problem is taking on a regional aspect. Unless Turkey directs this flow toward itself and finds a resolution regarding its source, the Kurdish problem will continue to affect Turks, Kurds, Turkey and the political order. Indeed, the Kurdish problem is the decisive factor for the political order, equilibrium and trajectory today as it was in the past.

1. The Kurdish problem shapes foreign policy: for a long time now, foreign relations have taken shape around this problem to a considerable extent. This issue is the factor behind a series of crucial developments ranging from Turkey's

reevaluation of its stance on Assad to its relations with Russia, from the détente with Iran to tensions with the US.

2. The Kurdish problem also shapes domestic policy: as we indicated above, it is obvious that this problem lies under the new alliances and convergences within the domestic political scene. One of the two main pillars of the People's Alliance is its Kurdish policy (the other is the matter of FETÖ/the Gülen Movement). A bigger alliance representing the new power bloc, "military headquarters-nationalists-conservative actors", is brought together by both foreign policy via the Syria matter, and the securitarian domestic policy with questionable legal practices, which is influenced by the Kurdish problem.

Under such circumstances, it is difficult to see the truth in politicians' declarations which imply that the Kurdish problem is resolved, and that military means are the only means to achieve success in this matter. Such declarations, which reduce the problem to terrorist activities and to the atmosphere of threat and fear created by them, are reminiscent of Çiller or pre-Özal period state policies.

Indeed, today as in the past, the ruling power is not stopping at its emphasis on securitarian policies, but also suppresses any attempts at engaging the Kurdish issue in the framework of politics. Even mentioning the Kurdish issue in the same breath as words such as "politics" or "resolution" is met with reaction and warnings verging on threats. Some time ago, a modest DPI meeting took place in Oslo attended by experts from different countries in which the Wise People's Committee experience in Turkey, and its usefulness in resolution processes and relationships of social legitimacy were discussed. Even this meeting was met with strong reactions. Meral Akşener mentioned this meeting quite a few times; pro-government journalists, nationalist newspapers and websites as well as nationalist groups targeted the meeting in unison as a "potential political threat" and the leader of MHP had the following words to say about it in a group meeting: "The resolution process has been buried long since, don't force it. The people will slap you in the face, and then you will know what is what, you'll find out about both Oslo and İmralı, you'll wear your boots and find yourself on the mountain, in the open air. Be clever, be careful, don't make a scene, don't

clamour for a resolution process. For we are here, the Nationalist Movement Party is watching you...”

The one-truth, anti-politics attitude of the new period, its tendency to criminalize and target anyone who thinks or speaks differently is best encapsulated with respect to the Kurdish issue, as this last example makes clear.

In the framework of the state’s dominant standpoint with regard to the Kurdish problem, some new securitarian steps are being taken. Indeed, we might say that Turkey’s recent Northeast Syria policies are formed along two main lines. The first is its pursuit of influence concerning the US. Despite PYD, Turkey holds such a place in US policies and the region’s stability that Ankara is keeping its expectations alive. The assumptions are that PYD-PKK will not be enough to counterbalance the influence of Iran, which is the real issue for the US, that Washington will have to come back to Turkey, and that PYD will accordingly lose its ground and legitimacy. As such, tensions with the US are unfolding before the general public, but intense relations are going on at the same time.

The second line is formed by the preparations to expand the field of influence and to resume military activities. Turkey prevented three Kurdish cantons from becoming unified with its Jarablus and Afrin operations, and its new goal is to hold military operations where Arab presence is heavy and no US soldiers are present, probably with the permission of Russians, in order to position soldiers between the Kobani and Jazira cantons and to form “pockets” there. Erdoğan’s recent statements along the lines of “we will enter the east of Euphrates” reflect this pursuit. Such operations won’t ease Turkey out of its current constricted state or change the balance in Northeast Syria if they take place; however, they are sharp political manoeuvres that might bring negotiations on the table as a possibility and speed up the struggle for territorial control.

It should be stated once again that the Kurdish issue-centered political agenda and order has the potential to legitimize not only authoritarian policies, but also their alternatives.

This is the general state of Turkish politics and the Kurdish problem in the recent period.

This project is co funded by:

European Union

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

Irish Aid

An Roinn Gnóthaí Eachtracha agus Trádála
Department of Foreign Affairs and Trade

Supporting Inclusive Dialogue at a Challenging Time in Turkey

YENİ SİYASİ GELİŞMELER KÜRT SORUNU VE YAKIN GELECEK

Ali Bayramoğlu

Aralık 2018

ÖNSÖZ

Bu rapor köşe yazarı, Akil İnsanlar ve DPI Uzmanlar Kurulu Üyesi Ali Bayramoğlu tarafından DPI için hazırlanmıştır. Yazar raporda, Mart 2019 seçimlerinin olası sonuçlarını, devletin yeniden yapılanması, kurumsallaşması ve Kürt sorunu bağlamında Türkiye'deki siyasi sisteme etkileri bakımından ele almaktadır.

Yazar Türkiye'de hâkim olan güvenlikçi siyasi söylemin 2019 yerel seçimlerine giderken devam edeceğini ve AK Parti ve MHP arasındaki stratejik bağımlı ilişkinin ve iki parti arasında kurulan ittifakın değişmesinin çok da mümkün olmadığını tartışmaktadır. Rapor, cumhurbaşkanlığı rejiminin kurumsallaşması ve rejimin iktidarını güçlendirilmesi konusunu ve yanı sıra bu durumun yarattığı yeni siyasi alanın oluşumunun arkasındaki itici güçleri derinlemesine analizi ederken, aynı zamanda Kürt meselesinin iç dinamiklerine dair değerlendirmelerde ve yeni siyasi alanın Kürt meselesi bakımından sonuçlarına dair de ön görülerde bulunmaktadır.

Kürt meselesinin mevcut şartlar altında Türkiye'de ya da bölgesel düzeyde çözülme ihtimaline de değinen rapor, bu konuda bir çözümün olası olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre Kürt meselesi çözülmediği müddetçe, geçmişte olduğu gibi bugünün Türkiye'sinin siyasi düzeni, dengesi ve yörüngesi için belirleyici bir faktör olmaya devam edecektir.

DPI Türkiye programı çerçevesinde yürütülen aktivitelerin bir parçası olarak, farklı yazarların kaleme aldığı raporlar dizisinin bir parçası olan bu değerlendirmede dile getirilen görüş ve düşünceler bütünüyle yazara aittir ve DPI'nın resmi görüşünü yansıtmaz. Öte yandan DPI, analizlerini paylaştığı için yazara teşekkürü bir borç bilir.

Kerim Yıldız

İcra Kurulu Başkanı
Demokratik Gelişim Enstitüsü

Giriş

Bir yanda, 2014 yılı başkanlık seçimleriyle başlayan, 2015 Haziran ve Kasım Genel seçimleriyle devam eden, 2017 referandumu ve 2018 Başkanlık seçimleri ve genel seçimleriyle üçüncü aşamasını yaşayan 6 parçalı oylama maratonu, öte yanda, otoriter vurgulu yeni anayasa, 2015 Temmuz Güneydoğu şehir ayaklanmaları ve çözüm sürecinin bitişi, 2016 darbe girişimi, 2016-17 PYD'ye yönelik ilk Suriye operasyonu (Cerablus), 2018 Afrin operasyonu gibi güvenlikçi ve militarist iklimi pekiştiren gelişmeler, büyük siyasi eksen değişiminin göstergelerini oluşturmuşlardı.

Türkiye'nin yakın dönem siyasi gelişmeleri bu göstergelerin türevleri olan dört eksen etrafında seyrediyor.

Bu gelişmeler, a) Mart ayında yapılacak yerel yönetim seçimleri, b) Suriye'de Kürtlerin ABD himayesinde egemen olduğu Fırat'ın doğusu merkezli yüksek gerilim, c) Yeni siyasi düzenin kurumsallaşma hamleleri, d) 2013 Gezi hadiseleri gibi geçmiş toplumsal olaylara yönelik bir başlatılan soruşturmalarda devam eden otoriter uygulamalar sıralanabilir.

Bu değerlendirmede, yukarıdaki göstergeleri de içerecek bir şekilde, sırasıyla Mart yerel yönetim seçimlerinin siyasi sistem ve gidiş üzerindeki muhtemel etkilerini, yeni yürütme düzeni-ana siyasi eksenler-Kürt meselesi arasındaki ilişkileri ve Kürt meselesinin bu çerçevede izlediği güzergahı ele alacağız.

1. MART YEREL YÖNETİM SEÇİMLERİ VE SİYASİ DENGELER

Mart yerel yönetim seçimleri doğal olarak bir çok bakımdan önem taşıyor.

Seçim maratonunun sonu ve anlamı

Bunların başında Türkiye'nin 4 yılda 6 seçim içeren bir evreden, ortalama "8 ayda 1 seçim" maratonundan çıkacak olması geliyor. İstisnai bir durum olmazsa, Mart 2019 sonrası en yakın seçimler, 5 yıl sonra, 2023 tarihinde yapılacak. Seçimsiz uzun bir dönemin Türkiye'yi günlük faydacı siyasi rekabetten ve milliyetçi-popülist bir baskıdan uzaklaştırıp uzaklaştırmayacağı, AKP ve MHP'nin birbirlerine olan karşılıklı ihtiyaçlarının esneyip esnemeyeceği önümüzdeki kritik sorulardan birisi. İlerideki değineceğimiz gibi, bu iki siyasi partinin oluşturduğu cumhur ittifakı, karşılıklı fayda ihtiyaçlarının ötesine geçen, ideolojik tonu yüksek ve siyasi partileri aşan kimi unsurlara bağımlı bir nitelik taşıyor. Bu zaviyeden ele alındığında AKP ve MHP arasındaki bağın yerel yönetim seçimleri sonrası hızla gevşemesi ve siyasi iklimin normalleşme istikametinde değişmesi ihtimal dahilinde görünmüyor. Ancak 5 yıllık bir sürenin oldukça uzun, iç ve dış konjonktürde pek çok gelişmeye açık olduğunu da belirtmek, milliyetçi cephenin yeni siyasi girdiler dahilinde sonunda esneyeceğini varsaymak yanlış olmaz.

Muhtemel seçim sonuçlarına dair

Mart seçim sonuçlarıyla ilgili bir önceki seçimlere oranla büyük bir siyasi denge değişikliği beklenmiyor. Anketler ve gözlemlere göre AKP'nin oylarında genel seçimlere oranla düşme kaçınılmaz görünmekle birlikte, iktidar partisinin bugüne değin yerel seçim performans ortalamasının genel seçim ortalamasına oranla aşağıda seyrettiği dikkate alınırsa, bu düşmenin siyasi dengelerde kritik bir oynamayı ifade etmeyeceği açıktır. AKP'nin yüzde 40 civarında olan bu ortalama yerel seçim performansı 1-2 puan eksikliğiyle tutturması bekleniyor. Buna karşın yerel seçimlerde kritik olan husus, oy oranlarında büyük kaymalara yol açmayacak olsa da, iktidar ve muhalefet arasındaki son seçimlerdeki yüzde 49/51 gibi oy dengesi veri alınırsa, ekonomik krizin kısmi bedeli olarak ve muhafazakar kesimdeki memnuniyetsiz kesimin varlığı üzerinden, İstanbul ve Ankara gibi

simgesel önemi yüksek büyük şehirlerin AK Parti'nin elinden çıkıp çıkmayacağı tartışmasıydı. MHP ve AKP arasında bir kaç ay önce genel af konusunda ortaya çıkan fikir ayrılığı ve gündelik siyaset restleşmesi bu tartışmayı derinleştirmişti. Ancak bir süre önce cumhur ittifakının tekrar canlanması, MHP'nin AKP lehine, Ankara, İstanbul ve İzmir'de aday göstermeyeceğini açıklaması, iktidar partisinin bu kentleri (özellikle İstanbul'u) kaybetme ihtimalini oldukça azaltmış görünüyor. Dolayısıyla Türkiye 31 Mart günü yapılacak seçimlerde muhtemelen simgesel nitelikli el değiştirmelere de tanıklık etmeyecek.

Seçim sosyolojisi haritası

Nitekim, kamuoyu araştırmaları seçmen davranışı bazında baskın olan hâlâ kimliklere sıkışma ve kutuplaşma hali olduğunu göstermektedir. Muhafazakar cephenin taşıyıcılığını, milliyetçi vurgulu büyük sağ temalar, tehdit-tehlike-beka söylemi, toplumsal tabanın kazandığı alanı koruma arayışla iç içe giren "muhafazakar-otoriter cumhuriyet" merkezli yeni düzen inşası yapmaya devam etmektedir. Yapıştırıcı unsurlar, ifadesini cumhur ittifakında bulan kimlikçi ve milliyetçi iki temellerdir. Türkiye Mart Yerel yönetim seçimlerine büyük bir ihtimalle bir kez daha kuşatılmışlık söyleminin baskısı altında girecektir. Mart yoklamasında, yerel yönetime ve yöneticilere has bir duyarlılığın değil, toplumsal kesimlerin siyasi alan koruma ve genişletme eğilimlerinin baskın olacağı bir genel seçim havasının hakim olması hiç şaşırtıcı olmayacaktır. "Tehdit-beka" 'versus' "otoriterleşme tehlikesi" söylemlerinin, "modern cumhuriyet" ve muhafazakar cumhuriyet projelerinin karşı karşıya gelmesi, bu çerçevede alan kontrolü mücadelesi yaşanacaktır. Gerçekten de muhalefet ve muhalif kesim AKP iktidarında bir gedik açmak için her seçim gibi seçimleri bir olarak fırsat görmekte, buna karşın iktidar cephesi yerel seçimleri söylem ve politikalarına yönelik yeni bir toplumsal teyit ve iktidar pekiştirme aracı olarak ele almaktadır.

2. YENİ DÜZENİN KURUMLAŞMA HAMLELERİ VE SİYASİ GÜÇ İLİŞKİSİ

Yeni devlet teşkilatı

Türk siyaset gündemi işgal eden ve Kürt sorunu dahil tüm siyasi konuları yakından ilgilendiren gelişmelerden önde geleni, yeni başkanlık rejiminin kurumsallaşma hamleleridir. 2018 Haziran seçimleriyle birlikte atılan ilk adımları Ağustos 2108 tarihli, “Başkanlık Startı ve Türkiye’nin Geleceği” başlıklı çalışmada kısaca ele almıştık. Kısaca hatırlamak gerekirse, “yeni yapının göze çarpan ilk belirleyici özelliklerini şöyle sıralamak yanlış olmaz:

- Kurumsal balans sisteminin siyasi irade lehine alan kaybetmesi ve siyasi iradenin tek elde güç yoğunlaşması üzerinden yapılandırılması.
- Siyasi iradenin ve siyasetin tüm diğer alanlar ve yapılar karşısında hükümlerinin inşa edilmesi.- Kurumsal ve sektörel özerk alanların (yürütme karşısında) sınırlandırılması veya geri çekilmesi.
- Devlet-siyaset ayrımı üzerine temellenen geleneksel yapının tümüyle ortadan kaldırılması.
- Dışişleri Bakanlığı, Silahlı Kuvvetler, Merkez Bankası örneklerinde olduğu gibi personel yapısının tanımından, mesleğe giriş ve meslekte yükselme ölçütlerine değin yerleşik geleneklerin, kurumsal teamüllerin kaldırılması.
- Tüm karar süreçlerin her yönüyle doğrudan, parlamento denetimi olmadan, süzgeç kurumlar bulunmadan başkanlık yapısına ve başkana bağlanması...”

Bu konuda son döneme ve adımlara ilişkin bilanço değişimin çapı, niteliği ve yapısı konusunda fikir verecektir.

Buna göre, Türk mevzuatı 959 (kanun ve KHK) elden geçirilmiş, bunların 520’sinde ifade ve içerik değişikliği yapılmıştır. Buna göre değiştirilen kanun maddesi 4438, kaldırılan kanun maddesi 1620’dir.

Yeni yürütme teşkilatı cumhurbaşkanına bağlı 4 ana gövdeden oluşturulmuştur.

1. Gövde hukuk, personel, güvenlik, lojistik işlerine bakacak 4 genel müdürlükten meydana gelen “İdari İşler Bölümü”dür. 2. Gövdede 9 politika kurulu

bulunmaktadır.¹ Bunların görevleri, cumhurbaşkanınca alınacak onun belirlediği istikamete politika önerilerinde bulunmak, bu önerilerden uygun görülenler üzerine çalışma yapmak, görev alanına giren kamu kurum ve kuruluşlarına görev vermek olarak, bakanlıklar ile kurum ve kuruluşların uygulamalarını cumhurbaşkanının programına uygunluk açısından izlemek ve cumhurbaşkanına rapor sunmak olarak tanımlanmıştır. Öneri getirmek, strateji geliştirmek, uygulama takibi konusunda yetkili bu tür kurulların oluşumu Türk devlet geleneği açısından bir yeniliktir. Düzenlemelerin dikkat çekici yanı bu kurullar ile 3. Gövdeyi oluşturan 16 bakanlık arasında yetki ve alan tanımı bakımından bir üst üste oturma bulunmasıdır. Bu çakışma ve karışma tablosuna 3. Gövdeyi de eklemek gerekir. Cumhurbaşkanınca belirlenen politikalar doğrultusunda icracı ve yatırımcı birimler olarak tanımlanan 4 ofis, özellikle Finans ve Yatırım Ofisi, en azından tanımlar üzerinden bu yetki karışıklığını pekiştirmektedir. Bu üç bünye arasındaki iş bölümü ve yetki dağılımının uygulama safhasında, özellikle cumhurbaşkanının tavır ve icraatıyla yerli yerine oturacağı söylenebilir. Ancak böyle durum keyfilik ve şahsilik mekanizmalarını besleme riskine sahiptir. Nitekim benzer yetkilere sahip, aralarında tanımlı kurumsal ve hiyerarşik bir ilişki olmayan, birbirine alternatif oluşturabilecek, cumhurbaşkanı tarafından bu niyetle kullanılacak, her biri ayrı kollardan cumhurbaşkanına bağlı bu gövdelerin varlığı yeni devlet teşkilatının işleyişi bakımından henüz yanıtı belli olmayan bir soru işareti olarak ortada durmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Politika Kurullarına Ekim ayında yapılan atamalar ima ettiğimiz sorunları kuşatan ilginç eğilimleri ortaya koymuştur.

Bir grup atama ulufe dağıtma, taltif ve sadakat anlayışına göre yapılmıştır. Kimi şarkıcılar, sinema oyuncular, popüler tarihçiler, partizan sendika başkanları, Erdoğan'a özel hizmeti sunmuş kimi isimler, kurullara bu çerçevede seçilmişlerdir. Bu tür atamalar kimi kurullarda çok baskındır ve bu kurulların işlevinin sembolik kalması kaçınılmazdır.

¹ Bunlar sırasıyla 1) Bilim ve Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu, 2) Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu, 3) Ekonomi Politikaları Kurulu, 4) Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu, 6) Hukuk Politikaları Kurulu, 7) Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu, 8) Sosyal Politikalar Kurulu, 9) Yerel Yönetim politikaları Kurulu

Buna karşın, yine sadakat temeline oturmakla birlikte cumhurbaşkanını yönetim tarzı bakımından siyasi faydayı dikkate alan atamalar da yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı etrafındaki farklı eğilim ya da grupların varlığı bu kurallar üzerinden birbirlerine karşı korunmuştur. Örneğin, Cemil Ertem, Yiğit Bulut, Nihat Zeybekçi gibi piyasa ekonomisinin kimi kurallarıyla mesafeli, Erdoğan'ın bu yönünü temsil eski bakan ve danışmalar, Ekonomik Politikaları Kurulu'nun önde gelen üyeleri arasında bulunmaktadır.

Bu eğilimlerden en önemlisi ve dikkat çekici olanı Türk devlet işleyişinin geleneksel yapılarına alternatif oluşturma, iddialı bir ifade olmakla birlikte yeni bir devlet dokusu üretme arayışıdır. Bu konuyla ilgili pek çok veri/örnek bulunmaktadır. "Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu", Türkiye'nin en etkili ve güçlü bürokratik yapılarından birisi olan dışişleri bakanlığı teşkilatının yanına yeni strateji ve politika üretme unsurunun eklenmesi olarak değerlendirilebilir. Devlet geleneğinde bugüne kadar dış politika danışmanları bile genellikle dış bakanlığı bünyesinden seçen, dışişleri bakanlığı müsteşarıyla yakın çalışan cumhurbaşkanlığı uygulamasının yerine, dış politika geliştirme konusunda bakan ve dış işleri teşkilatı yanında, onları ikame edebilecek ya da gerektiğinde edecek bir yapıyı, kendisine yakın ve sadık isimlerden oluşturmuştur. Aynı tablo "Hukuk Politikaları Kurulu" için de geçerlidir. Ankara'da son dönemde yapılan bürokrat atamalarıyla, eski ve yeni bürokratlar arasında bir ayırım, bu çerçevede bir hoşnutsuzluğun ortaya çıktığını ürettiğini belirtmek gerekir.

Yeni devlet inşası, sadece başkanlık rejimine uygun bir dönüşümü değil, mevcut devlet teşkilatın kurumsal yapısı ve balansının bozulmasını, teamül ve geleneklerin bertaraf edilmesini ifade etmektedir.

Bu konuda kurullar dışında yapılar düzenlemelerden başka örnekler de verilebilir. Bunlardan en kritik olanı bakanlıklarda müsteşar ve müsteşar yardımcısı kadrolarının kaldırılmasıdır. Bakanlık bürokrasinin en tepedeki adamı olan, devlet memuru statüsü taşıyan müsteşarlar siyasi iktidarlar ve devlet kadroları arasında bağ kuran bir noktada bulunurlardı. Bakan onayı, müsteşarın parafından sonra devreye girerdi. Parlamenter düzen döneminde sık sık bakanlarla birlikte değişseler bile, müsteşarlar bakanlık içi deneyimleriyle, kurumların bellekleri açısından sürekliliğini temsil eden bir işlev yerine

getirirlerdi. Meslek memurları olan dışişleri ve içişleri bakanlıklarındaki müsteşarların devlet düzeni, siyasi karar mekanizmaları açısından oynadıkları rol şekil açısından önemli bir ağırlık taşırdı. Yeni düzenlemeyle bu “bellek ve süreklilik” ortadan kaldırılmıştır. Müsteşarların görevi, bakanlar gibi siyasi parti üyesi olan bakan yardımcılara verilmiştir. Bu düzenlemeler parti-devlet uygulamasının, kurumlar arası ilişkilerde, denge bozulmasının önemli bir göstergesidir.

Bu hususta bir diğer önemli örnek üst düzey kamu yöneticilerinin atanmasıyla ilgilidir. Kritik bakanlıklar ve görevlere atanmada kural ve teamüllerin işaret ettiği bazı gerekler, örneğin sınıf, meslek, fakülte gibi kısıtlamalar ortadan kaldırılmıştır. Cumhurbaşkanı herhangi bir göreve, tercih ettiği kişiyi kriter kurallarına tabi olmadan atama imkanına kavuşmuştur. Benzer bir imkanı üst kademe yöneticiler için aranan 10 yıllık hizmet şartının 5 yıla indirilmesiyle elde etmiştir. Üst düzey bürokratların hizmet süreleri siyasi güce endeksli hale getirilmiştir. Bu kişilerin daha önce görevden alınma yolu açık olmakla birlikte, hizmet süreleri cumhurbaşkanının görev süresiyle sınırlandırılmıştır. Bu şekilde her cumhurbaşkanıyla devlette topyekûn bir kadro değişimi öngörülmüştür.

Bürokratik ve idari düzende de ara karar ve denetim kategorilerin minimize edildiği, tüm ara aktörlerin talimat alan icracılar olarak tanımlandığı bu yeni devlet yapılanması, fiili kuvvetler birliği, parti-devlet bütünlüğü, lider rejimi üzerine kurulu yeni anayasal düzenine uygundur ve onunla uyumludur.

Bu yeni düzenin 4. Gövdesi, cumhurbaşkanlığına bağlı kurumlardır. Büyük bir kısmı parlamenter düzenden gelen, toplam sayısı 10 olan bu kurumların en önemlileri, Devlet denetleme Kurulu Diyanet İşleri Başkanlığı, İletişim Başkanlığı (yeni kurulmuştur), Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı, Savunma Sanayi Başkanlığı, Türkiye Varlık Fonudur.

Kurumsal yapı, siyasi güç ve toplum ilişkileri

Bu devlet yapılanması ve kurumlaşma hamlelerinin nedenleri ve kökenleri en az felsefesi kadar önemlidir ve mevcut siyasi eğilimlerle ve dengelerle yakından bağlantılıdır.

Bu ilişkiyi, Türkiye'deki devlet ve iktidar merkezli hakim siyasi anlayışın görünen iki taşıyıcı unsuru üzerinden anlatmak yerinde ve gerçekçi olur.

İlk taşıyıcı, Erdoğan'ın, kültürel gruplar arasında adı konmamış statü eşitsizlikleri üreten "modernist cumhuriyet"e bir "eşitleme ve dönüştürme aşısı"yla başlayan, ancak daha sonra (kopuş anı) bu modeli aynı şablon içinde, hakim grupların yer değiştirmesiyle ikame etmeyi tercih eden, "muhafazakar cumhuriyet inşası"yla ifade edilebilecek politikalarıdır.

İkinci taşıyıcı ise 2016 darbe girişimi ve Kuzey Suriye'deki gelişmeler üzerine konjonktürel, ancak belirleyici bir unsur olarak doğan, devleti tahkim arayışı çerçevesinde, siyaset karşıtı, güvenlikçi anti restorasyon dilinin oluşması ve bunun etrafında toplanan farklı, hatta tarihsel olarak antagonist aktörlerin birlikteliğidir.

Bu unsurların her biri Türkiye'nin siyasi gidişatında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak asıl belirleyici husus, bunların iç içe girmesi, birbirini tamamlaması ve desteklemesidir, birbirlerinin bağımlı değişkeni haline gelmesidir. Bu durumu "modernist" ve "muhafazakar" antagonist aktörlerin her birinin diğerinin varlığına duyduğu varoluşsal ihtiyaç açıklamaktadır. Erdoğan, askeri karargah-ulusalci-modernist siyasal gruplar için mevcut krizler, iç ve dış siyasette varsaydıkları tehditler karşısında bütünlük simgesi olarak görülmekte, Erdoğan şu an itibarıyla "olmazsa olmaz" siyasi bir anlam ifade etmektedir. Muhafazakar kesimin, özellikle Erdoğan'ın 16 Temmuz 2016 darbesi sonrası, geleneksel devlet aktörlerine duyduğu ihtiyaç mutlak bir durum görüntüsündedir. Kesişme noktası milliyetçi-devletçi otoriter politikalarıdır. Erdoğan'ın kimlik politikalarının ürettiği gerilim geri planda kalmaktadır.

Toplumsal boyut: Muhafazakar kesim

Taşıyıcı olarak muhafazakar cumhuriyet inşası meselesine geri dönecek olursak, Erdoğan ve muhafazakar kesim ilişkisine daha önceki değerlendirmelerde pek çok kez değindik. ² "Muhafazakar cumhuriyet inşası"na yönelik politikalarının 3 yönü

² Ali Bayramoğlu, <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2018/09/Ali-Bayramoglu-August-Assessment-2018-WEB.pdf>, ss 37-40

bulunmaktadır. 1) Muhafazakar kesim yaşam ve varoluş alanını genişletilmesi, diğer bir ifadeyle kimlik politikaları.³ 2) Çoğunlukçuluk ve lider-siyaset-kitle arasındaki mutlak özdeşlik üzerine kurulu, seçimlerle sınırlı demokrasi anlayışı. 3) Bu iki yapıyı koruma altına alan, gücü tek elde toplayan, siyasetin hegemonyasına dayalı “sadakat, hiyerarşi, itaat” düzeni.

Bu üç yön arasındaki ilişkiler, otoriter yapılanmanın sosyolojik dayanaklarına ya da tersten ifade edecek olursak muhafazakar yaşam alanının alan genişlemesinin siyasi işlevlerine işaret eder.

Siyasi işlev, Erdoğan’ın temsil ettiği kitleyle özdeşleşme (milli iradenin bir kişide tecelli etmesi) üzerinden kurduğu, aidiyet ve sadakat gibi unsurlarla geleneksel soy sop ilişkisindeki bağılıkları andıran koruma kalkanıdır. Bu kalkan hem Erdoğan’ın izlediği kimlik politikaları, hem yönetim tarzı ve onunla iç içe suiistimaller, hem riskler içeren iktidar kavgaları düzeyinde geçerlidir.

Sosyolojik işlev ise, milliyetçi ve merkezîyetçi bakışa dayanan, lider iradesine bağlı çoğunlukçu düzenin, muhafazakar kitlenin alanının genişlemesini sağlamasıyla ve diğer gruplara ön almasını koruma altına almasıyla ilgilidir. İktidarın politik idealleri ve ideolojik beka hassasiyetiyle muhafazakar kesimin alan koruma refleksinin iç içe geçtiği bu tablo, 2013’ten, AKP politikalarında yaşanan “kopuş”tan itibaren muhafazakar alana egemendir.

Ali Bayramoğlu, <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2014/10/NewPoliticalEquilibriumTheKurdishQuestion-3-languages.pdf>, ss. 86-89

³ Bu alan genişlemesiyle ilgili olarak İnsel’in yaşam biçimi kriteri üzerinden açısından yaptığı şu tespitler dikkat çekicidir:

-Dinin simgeler ve giyim (özellikle başörtüsü) devlet memuriyetine ve kamu görevine girişte bir engel olmaktan çıkarılmıştır ... -Din derslerinin okul programlarında yeni genişlemiş, İmam Hatip Okullarının sayısı artırılmıştır. -Diyanet İşleri Başkanlığı’nın gençliğin kültürel ve sosyal dünyasındaki yeri ve etkisi arttırılmıştır...” Ahmet İnsel, “Un nationalisme religieux compatible avec la laïcité alla turca”, “L’essor des nationalisme religieux” içinde, 2018, s. 55

Muhafazakar alan genişlemesiyle ilgili İnsel’in bu tespitlerine, orta sınıfları yönelen dayanışma politikalarını, güçlü sosyal politikaları, basın sektöründe muhafazakar sermaye hakimiyetinin sağlanmasıyla değer sistemi hiyerarşisi ve resmi dilin değişmesini, büyük ihalelerde ve yerel yönetim yatırımlarında muhafazakar kesim aktörlerini öne çıkaran etkili kanallar açılmasını, sınıfsal politikalar izlenmesini, eğitimden sağlığa devlet kadrolarının hemen her düzeyde kimlik ve sadakat hassasiyetine dayanan bir şekilde partizan şekilde yeniden yapılandırılmasını eklemek gerekir.

Otoriter düzenin seçim ve seçmene dayanan⁴, çoğunlukçu meşruiyeti ile popülist politikaların kimi toplumsal grupları içeren yeni bir millet/halk tanımı, toplumun yeni değerler ve değer hiyerarşileriyle yeniden yapılanmasını devreye sokmaktadır. Türk popülizmi açık bir şekilde yeni iktidar bloğunun, muhafazakar kesim eğilimlerinin, Erdoğan'ın son dönem politik arayışlarının ve yönetim ideallerinin arasındaki bağı oluşturmaktadır.

Bunlar yanında sosyolojik işlev ve siyasi işlev arasındaki kesişmenin doğal kökenleri de ihmal etmemek gerekir. Sağ toplumsal katmanlarda milliyetçi altyapı, demokrasinin faydacı, cemaat alanının genişlemesine endeksli algısı⁵, tehdit ve tehlike söylemine doğal bir zemin sağlamaktadır.

Siyasal boyut: Yeni bir alan oluşumu

Siyasi dönüşümün ikinci taşıyıcısı olan tarihsel siyasi ittifakın, daha doğru bir ifadeyle yeni iktidar bloğu neye temsil etmektedir? Kimler tarafından, nasıl ve neden oluşturulmuştur? Bu soruların yanıtlarına daha ayrıntılı bakmakta fayda var. Bu yanıtlar güncel siyasi gelişmeleri kavramak, geleceğini kestirmek, özellikle iç dinamikler düzeyinde Kürt sorununu değerlendirmek için önemli bir işleve sahiptir.

Türkiye'nin son dönem çıplak gerçekleri arasında "yeni bir siyasi alan" oluşumu bulunuyor. Yeni siyasi alanla kastettiğimiz, birçok aktörü kuşatan, ortak bir hassasiyet, hatta dil içeren bir tür "şemsiye sistem"dir. Bu alan her sosyal-siyasal sistem gibi ortak bir işleyişe sahip olmak kadar, o ortaklık etrafında dönen, onu araçsallaştıran ve ondan beslenen ittifak, ayrışma, çatışmaları da içeren bir yapıdadır. Bu konuda ilk ciddi ipuçları 2015'te siyasi iktidar ve devletin değişen Kürt politikasıyla, 2016 darbe girişimi sonrası yeni siyasi dengeler ve boşlukla ortaya çıktı. Oluşum 2018 seçimlerinden sonra iyice pekişti. Bugün gelinen noktada, bu alan, bir yandan siyasi kararlar, tartışmalar, hiyerarşiler üzerinde yönlendirici, hatta belirleyici bir rol oynuyor. Diğer yandan temel siyasi

⁴ Ahmet İnsel, <http://www.birikimdergisi.com/haftalik/9263/secimli-otokrasilerde-secimler-tuzak-midir#.XBvWS3BK5w>

⁵ Ali Bayramoğlu, <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2018/09/Ali-Bayramoglu-August-Assessment-2018-WEB.pdf>

tartışmalar, sıcak siyasete ilişkin ana çatışma eksenleri bu alanda şekilleniyor ya da bu alanda meydana gelen çatışmalar, tartışmalar siyasi hayatın ana çatışma eksenlerini oluşturuyor. Alanın oyuncularını yeni bir dil ve duruşla boy gösteren muhafazakar-milliyetçi-devletçi aktörler. AK Parti ve MHP'den, İYİ Parti'ye, devlet geleneğini türlü biçimlerde temsil eden kurum, grup ve şahıslara ve ulusalcı hassasiyete kadar uzanıyorlar.

Bildik siyasi aktörlerin birlikte yeni bir hareket alanı oluşturması, akla önce, yeni siyasi koşullar altında siyasi kartların yeniden karılmasını ve Cumhur ittifakı yeni ittifaklar dizisini getirir. Ne var ki yeni siyasi bir alan, bildik ittifak hallerinden daha ileri, daha kapsayıcı, daha kalıcı bir durumu ima eder. Bu tür, çok aktörlü, hegemon bir rol oynayan, karmaşık ilişkiler barındıran siyasi alanları, siyasi partilerin fayda arayışına endeksli ilişkilerinden ötesinde değerlendirmek gerekir. Büyük konjonktürel farklılaşmalar, yeni siyasi ve uluslararası girdiler üzerinden yaşanan bölgesel, ulusal siyasi denge değişiklikleri, bunların tetiklediği siyasi refleksler, uyum çabaları, endişe, beklentiler, bu açıdan tanımlayıcı bir rol oynarlar. Bu tür girdilerle karılan sadece siyasi partilerin fayda kartları değil, siyasal bütünlere, ideolojilere ilişkin stratejik tarihsel kartlardır.

Nitekim bu yeni siyasi alanın oluşumunu izah eden iki büyük mesele ya da siyasi girdi bulunuyor.

Bunlardan ilki başta PKK-YPG olmak üzere Kürt siyasi varlığının Ortadoğu bölgesinde kazandığı hareket sahasına verilen sistem tepkisi, bu saha karşısında biraz da siyasetsizliğin veya güvensizlik-endişenin ürettiği beka endeksli, anti-Kürt (hareket anlamında) politik hassasiyettir. Çözüm süreci döneminde hakim Kürt politikası nasıl o günün yeni Türkiye tasavvurunu simgelemişse, şu an pek çok farklı aktörü etrafında toplayan yeni Kürt politikası da bugünün resmi ve yeni Türkiye tanımının simgesi, taşıyıcısı, haline gelmiştir.

İkinci mesele, 2016'da yaşanan cumhuriyetin devlet düzenine dair en ağır travmasının etkileriyle ilgilidir. Sıkça tasfiye politikaları ve amacının ötesine taşan olağanüstü hal rejiminin ağır sonuçlarının gölgesinde kalan darbe girişiminin devlete yarattığı görülmemiş çaptaki vakum etkisi, kurumsal iflas, diğer bir ifadeyle çöküşü ima eden büyük kriz, bu yeni siyasi alanının oluşumunda belirleyici bir rol oynayacaktır. Farklı, hatta antagonist aktörlerin aynı dairede

buluşmalarının ana nedeni, fail ve ürettiği sonucun ifade ettiği sıcak tehditle mücadele kadar, vakumu gidermek istikametinde aktörlerin birbirine bağımlılıkları, karşılıklı varoluşsal ihtiyaçlarıdır.

Eş zamanlı bu iki mesele karşısında, askeri karargah, devletteki milliyetçi kadrolar, beyaz ulusalcı gruplar, danışmanlık görevine soyunan milliyetçi-devletçi eski siyasiler, bakanlar, “açık/kapalı, bilinen/bilinmeyen, planlı/refleksif çeşitli ilişki ve yollarla” bir araya geldiler. Bu aktörler arasındaki ana bağı, siyasi rant mekanizması ve iktidar paylaşımı gibi yan unsurlar dışında “beka kaygısı-tehdit-tehlike” olarak tabir edilebilecek, bir karşı-liberalleşme dalgası, ülkedeki siyasi alanını bile bir tehdit kaynağı olarak gören denetimci ve asayışçı bir bakış açısı oluşturdu.

Bugünün tartışmalarını, örneğin devletin yeniden yapılanmasını sadece, iktidarın şahsileşmesi, sadakat arayışı ve partizan düzen etrafında değil (ki o muhakkaktır ve madalyonun diğer tarafıyla tam eşleşen bir yüzünü oluşturmaktadır), aynı zamanda devletteki vakumu tamire, merkezi ve merkezîyetçiliği ihyaya, bu çerçevede devlet-toplum ilişkilerinde ve Kürt politikasında geri dönüşe yönelik, arayışlar ve alışverişlerle ele almak gerekiyor. Yaşadığımız siyasi gelişmelerin arka planında, çok aktörlü “devletçi devlet restorasyon işlemi”nin bulunması bir ihtimal olmanın ötesine geçiyor. Hukuk sınırlarını zorlayan siyasi tedbirlere, yürütme gücünün keyfi siyasa uygulamalarına, hatta yeni anayasaya açılan o büyük kapının arkasında bu ilişkiler ve endişelerin yattığını iddiası dikkate alınması gereken bir varsayım haline geliyor.

Bu tür yeni bir siyasi alan ve aktörlerinin türlü yollarla siyasal sistem üzerinde siyasi bir hegemonya kurması şaşırıcı değildir. Muhalif aktörler ya bu “baskı” altında ezilir ya da arada kalıp silikleşirler.

Ana muhalefet partisi uzunca bir süredir, seçimlerden bu yana siyasi alanda hemen hiç yok. CHP'nin seçim sonrası siyasi gündem maddelerini, Muharrem İnce'nin Kurultay toplama girişimi, Türkçe Kuran tartışma, disiplin arayışları gibi içe dönük meseleler oluşturuyor. HDP ise dıştan ve içten çifte baskı altında siyasi denklemin olmasa bile, siyasi gündemin marjında yer alıyor.

Seçimlerden bu yana siyasi alandaki kritik ve belirleyici tüm siyasi tartişmalar esasen Af, rahip Brunson, ğrenci andı tartişması örneklerinde olduğu gibi (İYİ Parti'nin de dahil olmaya çalıştığı) bir çerçevede AK Parti ve MHP arasında seyrediyor.

AK Parti-MHP arasındaki tartişmalar, bu çerçevede, fikir ayrılıkları, Mart yerel seçimlerine cumhur bloku olarak girmeyecek olmaları, aralarındaki ittifakın sona ermesinden çok, altını çizdiğimiz bu hegemon alan içindeki rekabetlerine işaret ediyor. Gerçekten de bu tartişmalar genel olarak bir "işletme" rekabetine ilişkin yaşanıyor. Bu açıdan bu iki siyasi parti arasındaki ilişkilere dair şu üç hususun altı çizilebilir. 1. Popülist yariş. 2. Siyasi söylem ve yn hakimiyetinde pay kavgası. 3. Milliyetçilik, inanç süzgeci dozu konusunda kısmi ideolojik ayrişma. (Erdoğan'ın mağdur ve af arasında mutlak ilişki içeren dini vurgu konusundaki hassasiyeti, MHP'nin anti-Kürt bir bakışı da içeren Türklük vurgusu konusundaki keskinliği bu konudaki ze ilişkin göstergeler). Buna karşın, bu iki siyasi parti arasında asayişi devlet politikası, Kürt hareketine karşı alerjik hassasiyet, tasfiye politikaları ve devletin yeniden yapılanması kimi temel ideolojik ve siyasi konularda kayda değer bir ayrişma, iktidarın paylaşımı dahil herhangi bir tartişma ortaya çıkmıyor. Nitekim, bir süre önce af konusunda birbirlerine karşı sertleşen iki siyasi parti bir süre sonra, yerel yönetim seçimlerinde ortak hareket etme kararı verdiler. MHP lideri Bahçeli'nin yerel yönetim seçimlerinde büyük şehirlerde AKP'ye destek vereceklerini ilan ettiği gün yaptığı konuşma, resmi bir söylem tonu içermesi, MGK bildirisi havası taşıması ve altını çizdiğimiz siyasi mantığa vurgu yapması bakımından oldukça simgeseldi:

"Türkiye Cumhuriyeti milli mücadelenin hakimiyet heyecanıyla üçüncü evresine girmiş durumundadır. 9 Temmuz 2018'de yeni hükümet sisteminin bakanlar kurulu Erdoğan tarafından açıklanmış, böylece Türkiye Cumhuriyeti cumhurbaşkanlığı sistemiyle yönetilmeye başlanmıştır. Bu bir milattır. Yeni hükümet sistemi Türkiye'nin ayağına prangalar vuran zincirleri açacaktır. Türkiye düşmanları sürekli g toplamakta, sürekli zaafımızı kollamaktadır. Cumhuriyet hükümet sistemi tam anlamıyla olgunlaşmalı, oturmalıdır. Türkiye'nin 2023 hedefine ulaşması Cumhurbaşkanlığı hükümet

sisteminin gücüne yerleşmesine doğrudan bağlıdır. Bu sistem Türk milletinin başarısıdır. Hiçbir telkin ve baskı yaşanmadan hükümet sistemi Cumhurbaşkanının irade ve isteğiyle değişmiştir. Kendi söküğümüzü kendimiz diktik. 15 Temmuz darbe girişimize kendimiz karşı koyduk. Yeni hükümet sisteminde geriye dönüş yoktur. Türkiye bütün meselelerini, talep ve isteklerini bu hususta çözüme kavuşturacaktır. Ülke yönetiminin Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine uyum süreci istikrarlı şekilde devam etmektedir. Çok şükür aşı tutmuştur.” Yerel seçimlerin makul ve beklentilere uygun neticelenmesi en büyük arzumuzdur. Eğer 31 Mart'ta 24 Nisan'ın rövanşını almak için kuyruğa girenlere gün doğarsa karşımıza çok büyük risk ve tehlikeler çıkacaktır. Bunun emareleri şimdiden görülmektedir. Şayet önlem alınmazsa yeni sistem henüz emeklemekteyken öldürücü darbe yiyecek, hükümetin meşruiyeti sorgulanacaktır. Türkiye belirsizliklere yönelecek. Sokaktan medet uman zillet ittifakı kaldırdığı hançeri Türkiye'nin sırtına indirmek için beklemektedir.”

“AK Parti-MHP arasındaki ittifak bitebilir, bu durumda “Türkiye'nin önünde yeni bir çözüm süreci dahil yeniden liberalleşme alanı açılır” beklentisi, ne yazık ki, şu aşamada, gerçek bir durumdan çok umutsuzluğun ve sıkışıklığın zorladığı düşüncelerden kaynaklanıyor. Kürt sorunuyla gerekçelendirilen etkin bir sertleşme ve otoriterleşme varlığını sürdürüyor, mevcut ittifakın yapıştırıcı görevinin yerine getiriyor.

3. KÜRT POLİTİKASI VE YAKIN GELECEĞİ

Bu koşullarda Kürt sorunu nasıl yol alır, Kürt meselesinin otoriterliğin kurucu unsuru olduğu bir konjonktürde, kırılma noktaları, çözüme ve siyasete dönüş imkanları nelerdir” soruları kritik ve kaçınılmaz sorulardır.

Bu noktada paradoks şudur: Kürt sorunu, siyasi alandan dışlanma eğilimine eğilimine rağmen siyasi hayatın içte ve dışta ana belirleyeni olmaya devam etmektedir. Bunun sadece bir paradoks olmadığını, bu sorunun siyasallaşma ihtimaline yüksekliğine işaret eden bir faktör olduğu unutmamak gerekir.

Bununla birlikte kısa vadeye bakılacak olursa, iç dinamiklerin bu boğucu sıkışıklığı içinde, Kürt meselesinde ittifakın attığı keskin, kısmen sonuç veren asayiş adımları da dikkate alındığında, çözüme dönüş ihtimalinin bölgeselleşmiş Kürt sorununun dış ayağından gelmesi daha kuvvetli bir ihtimaldir. Suriye’de oluşacak bir denge, baskı ve paylaşım hali, Türkiye’nin sınırlı askeri eylem alanı Türkiye’ye ülke içinde yeni bir adım atma şansını veya zorunluluğu getirebilir.

Bununla birlikte ve bunu dikkate alarak ve Kürt sorununun Türkiye’nin yeni düzeni içinde oynadığı role yakından bakmak gerekir.

Malum, Türkiye, çözüm sürecinin sona erdiği 2015 Temmuz’undan itibaren Kürt meselesinde içte ve dışta kuvvet ve asayiş politikalarıyla yol alıyor, bu durumu kamuoyuna yönelik başarı analizleri ve söylemleriyle taçlandırıyor. İktidarın hedeflerine ve yöntemlerine oranla, en azından kendi beklentileri açısından sahaya bakıldığında ortada askeri bir başarı bulunduğu söylenebilir. Yeni teknolojik imkanlar, araçlar ve silahlar, Hendek siyasetinin Kürtlerde ve kentlerde ters tepen sonuçları son üç yılda PKK’yı Türkiye’de iyice sıkıştırdı ve gerilettiler. Bunun yanında yasal Kürt temsilinin üzerine her düzeyde uygulanan baskıyla, yasal Kürt siyasi alanı daraltıldı, Kürt sorununun toplumsal algıda marjinalleşmesine yol açıldı. Görece bir başarı da Suriye’de elde edildi. Türkiye Zeytin Dalı ve Afrin askeri hareketleriyle Suriye topraklarına girdi, Akdeniz’e ulaşacak Kürt kuşağının oluşmasını engelledi, PYD’yi Fırat’ın batısından doğusuna sürükledi.

Ne var ki, bu durum madalyonun sadece bir yüzünü oluşturuyor. Diğer yüzde ise PYD var. PYD Suriye’de 2011 öncesi hayal bile edemeyeceği bir konuma ulaşmış bulunuyor, bugün Suriye’nin üçte birini kontrol altında tutuyor. Bu alanda ABD’yle kurduğu ilişki ve ortaklıkla meşruluk kazanma ve kökleşme istikametinde ilerliyor. PYD’nin PKK’yla ilişkisinin mutlak olduğu ise tartışılmaz bir gerçek. Geline nokta bakıldığında Ankara PKK’nın Türkiye topraklarında hareket alanı daraltmış, bir alan hakimiyeti sağlamıştır. Bunu karşılık aynı PKK, PYD üzerinden Türkiye’nin hemen güneyinde, Fırat’ın doğusunda ABD’nin koruması altında geniş bir alanın hakimiyetini ele geçirmiştir. Türkiye merkezli Kürt hareketi, Türkiye’nin yanı başında, ABD-Fransız üsleriyle kaynaması bakımından Ankara’nın çaplı askeri girişimini müşkül kılan bir egemenlik sahası kurmuştur. Bu saha, ileriye dönük olarak statü kazabilecek, Türkiye’nin Kürtleriyle ilişki içinde bir çekim merkezi oluşturacak, Türkiye’nin Kürt bölgelerini etkileyebilecek bir niteliktedir.

Bu durumda görmek gerekir ki, “başarı”, “askeri başarı” iddialarının karşılığı sınırlıdır. Nitekim akışkan sıvı, akan su kendine uygun bir yatak bulmuş, kuzeyden güneye akmıştır. Türkiye’de sıkışan örgüt Suriye’de güçlenmekte, Türkiye’nin Kürt sorunu bölgesel bir nitelik kazanmaktadır. Türkiye suyun yönünü kendi havuzuna çevirip bünyesine katmadıkça, suyun kaynağıyla ilgili çözümler bulmadıkça Kürt sorunu varlığını, Türkler, Kürtler, Türkiye ve siyasi düzen üzerinde etkilerini sürdürecektir.

Nitekim, Kürt meselesi dün olduğu gibi bugün de siyasi düzen, dengeler ve gidişin belirleyici unsurudur.

1. Kürt sorunu dış politikaya egemendir: Uzunca bir süredir dış politik ilişkiler, önemli ölçüde bu sorun etrafında şekilleniyor. Türkiye’nin Esat konusundaki tutumunu gözden geçirmesinden Rusya’yla kurduğu ilişkilere, İran’la yaşadığı yumuşamadan ABD’yle iplerin gerilmesine kadar dış politik dengelere ilişkin pek çok kritik gelişmenin arkasında esasen bu mesele yatıyor.

2. Kürt sorunu iç politikayı da yönlendiren ana unsurdur: Yukarıda da belirttiğimiz gibi iç siyaset sahasında oluşan yeni ittifak ve yakınlaşmaların temelinde bu sorunun yattığı açıktır. Cumhur ittifakının iki ana direğinden birisini (diğeri FETÖ

meselesi) Kürt politikası oluşturuyor. Daha büyük bir ittifak şemsiyesi olan, yeni iktidar bloğunu temsil eden, “askeri karargah, ulusalcılar- milliyetçiler- muhafazakar aktör” halkalarını, yine daha önce altı çizildiği gibi, hem Suriye üzerinden dış politika, hem Kürt sorunu endeksli hukuk sınırlarını zorlayan asayişçi iç politika birbirine bağlıyor.

Bu tablo karşısında Kürt meselesinin çözüldüğünü ima eden, askeri yöntemin bu meselede hedefine varmak üzere olan yegane araç olduğu söyleyen siyasetçi açıklamalarının karşılığını bulmak oldukça zordur. Sorunu terör eylemlerine, onların yaydığı tehdit ve korku haline indirgeyen bu tür söylemler, Özal öncesi veya Çiller evresi devlet politikalarına geri dönüşü akla getirmektedir.

Nitekim, bugün de o günlerde olduğu gibi iktidar, güvenlikçi politikalar vurgusuyla yetinmiyor, aynı zamanda Kürt meselesinde siyaset ima eden her tür işaret bastırma hamlesiyle karşılıyor. Kürt meselesinde siyaset ya da çözüm gibi kelimelerin telaffuzu bile tepkilerle, tehdit kokulu uyarılarla karşılaşılıyor. Bir süre önce Oslo’da farklı ülkelerden uzmanların da katıldığı, “Türkiye’deki Akil Heyetler” deneyiminin “çatışma çözümleri ve toplumsal meşruiyet ilişkileri” bakımından kullanılabilir bir model olup olmadığını ele alan kendi halindeki bir toplantı bile şimşekleri üzerine çekiyordu. Meral Akşener’in dile doladığı, iktidara yakın kalemlerin, ulusalcı gazeteler ve internet sitelerinin, milliyetçi grupların aynı anda ve hep birlikte “muhtemel siyaset tehlikesi” olarak hedef aldıkları bu toplantıyı, MHP lideri grup toplantısında şu sözlerle yerden yere vuruyordu. “Çözüm süreci gömüleli çok olmuştur, şansınızı fazla zorlamayın. Milletın şamarını yerseniz Hanya’yı da Konya’yı da öğrenir, Oslo’yu da İmralı’yı da görür, kendinizi mekap giyerek dağda taşta bulursunuz. Akıllı olun, aklınızı başınıza alın, üstünü başınızı yırtmayın, çözüm çığlığı atmayın, zira meydan boş değildir, Milliyetçi Hareket Partisi’nin gözü üzerinizdedir...”

Yeni dönemin “tek doğru merkezli siyaset karşıtı” duruşu, farklı bakan herkesi kriminalize etme ve hedef gösterme eğilimi, bu son örnekte de görüldüğü gibi Kürt meselesi üzerinden zirve yapmaktadır.

Devlet, Kürt politikasında hakim bakış çerçevesinde asayiş merkezli yeni kimi adımlar atılmaktadır. Nitekim Türkiye’nin son dönemde Kuzeydoğu Suriye’yle ilgili politikasının iki hat üzerinde ilerlediği söylenebilir. İlki ABD’yle yönelik etki

arayışlarıdır. PYD'ye rağmen Türkiye'nin ABD'nin politikalarında ve bölge istikrarında tuttuğu yer, Ankara'nın beklentilerini canlı tutmaktadır. ABD'nin asli meselesi olan İran etkisini dengelemek için PYD-PKK'nın yeterli olmayacağı, Washington'un Türkiye dönmek zorunda kalacağı, bu çerçevede PYD'nin zemin ve meşruiyet kaybedeceği varsayımı önemli bakış açısı oluşturmaktadır. Bu çerçevede hem ABD'ye kamu önünde gerilim yaşanmakta, hem yoğun ilişkiler sürdürülmektedir. İkinci hat, kontrol alanını genişletme ve askeri aktivizme tekrar kapı açma hazırlıklarıdır. Cerablus ve Afrin operasyonlarıyla üç Kürt kantonunun birleşmesinin engelleyen Türkiye'nin yeni hedefi, askeri operasyonlar Arapların yoğun olduğu, ABD askerinin bulunmadığı yerlerde, muhtemelen Rusların da onay verdiği bir şekilde, Kobani ve Cezire kantonları arasına asker sokmak ve buralarda "cepler" oluşturmaktır. Erdoğan'ı son dönem, "Fırat Doğu'suna gireceğiz" beyanatları temel olarak bu arayışın bir ifadesidir. Bu tür operasyonlar gerçekleştikleri takdirde, Türkiye açısından mevcut sıkışıklık tablosunu ve Kuzeydoğu Suriye dengesini değiştirmeyecek olmakla birlikte, pazarlıkları gündeme getirecek, alan kontrolü kavgasının hızlandırabilecek keskin siyasi hamleler olarak tanımlanabilirler.

Kürt sorunu merkezli siyasi gündemin ve düzenin otoriter politikalar kadar, alternatiflerini de meşru hale getirebilecek bir tabloya işaret ettiğini bir kez daha hatırlatmak isteriz.

Türk siyasetinin ve Kürt meselesinin son dönem serencamı ve analizi böyledir.